

RECENZJE

Wrocławski PRZEGLĄD Teologiczny

— 26 (2018) 2, 333–335 —

Wrocław Theological REVIEW

DOI: 10.34839/wpt.2018.26.2.333-335

Ks. Sławomir Stasiak

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

gimel@poczta.onet.pl

ORCID: 0000-0002-0949-2043

Recenzja: Ks. Janusz Wilk, *Listy Pasterskie. Pierwszy List do Tymoteusza. Drugi List do Tymoteusza. List do Tytusa. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz*

(Biblia Impulsy. Nowy Testament, tom XIV), Katowice 2018, ss. 158.

Praca ks. Janusza Wilka składa się z trzech naturalnych części dedykowanych odpowiednio Pierwszemu (ss. 9–67) i Drugiemu Listowi do Tymoteusza (ss. 69–117) oraz Listowi do Tytusa (ss. 119–145). Wszystko zostało poprzedzone wprowadzeniem, na które składają się: ogólna prezentacja Listów Pasterskich, charakterystyka ich adresatów oraz dyskusja na temat ich autorstwa (s. 5–7). Pracę zamyka bibliografia (ss. 147–151) oraz spis treści. Poszczególne części zostały opatrzone wstępem, w którym przedstawiono treść oraz strukturę, która posłużyła autorowi jako ogólny plan omawiania poszczególnych perykop w ramach danego listu. Struktura omawiania poszczególnych jednostek to: 1) tekst, czyli tłumaczenie autorskie, 2) lektura tekstu, czyli najważniejsze informacje o tekście, 3) refleksja, 4) aktualizacja, 5) „czy wiesz, że...”, czyli wyjaśnienie najważniejszych pojęć i zwrotów.

Tytuł opracowania ks. Janusza Wilka wydaje się sugerować, że czytelnik będzie miał do czynienia z kolejnym komentarzem filologicznym, egzegetycznym i teologicznym do Listów Pasterskich. Tymczasem struktura poszczególnych jednostek całkowicie burzy, w sensie pozytywnym, ten schemat. Autorowi bowiem chodzi o przeprowadzenie czytelnika przez podstawowe zagadnienia Listów Pasterskich, w ogólności, i przez orędzie poszczególnych perykop, w szczególności. Świadczy o tym struktura omawiania poszczególnych jednostek. Dużym walorem jest tu propozycja tłumaczenia, którego autor dokonał z dużą kompetencją i opierając się na tekstach oryginalnych. Dobrym zabiegiem jest część zatytułowana „lektura tekstu”, w której podane zostały podstawowe informacje na temat struktury perykopy oraz wyjaśnienie słów kluczowych.

Nieoczekiwany, bo rzadko spotykany, elementem jest „refleksja”, która zawiera często bardzo osobiste wskazówki autora odnośnie do czytanego tekstu. Klasycznym elementem tego typu analiz tekstu i orędzia fragmentów Biblii jest „aktualizacja”, w której ks. Janusz Wilk stawia czytelnikowi aktualne pytanie w odniesieniu do czytanego fragmentu. Ciekawym zabiegiem jest zamieszczenie przy każdej perykopie części zatytułowanej „czy wiesz, że...”, w której autor wyjaśnia kluczowe pojęcia teologiczne oraz podaje podstawowe informacje na temat imion i funkcji, które zostały wymienione w tekście.

Powód, dla którego autor zajął się tego rodzaju komentarzem, nie został przez niego nigdzie wyartykułowany, może dlatego, że przebija on w naturalny sposób z kart jego książki. Jest nim przybliżenie orędzia Listów Pasterskich odbiorcom, którzy nie są specjalistami ani w dziedzinie teologii, ani tym bardziej w dziedzinie biblistyki. To jednak nie znaczy, że opracowanie to ma charakter wyłącznie popularyzatorski. Świadczy o tym bardzo rzetelne podejście choćby do problemów dotyczących autorstwa Listów Pasterskich: „W każdym z Listów Pasterskich Apostoł Paweł jest przedstawiony jako ich autor (zob. 1 Tm 1, 1; 2 Tm 1, 1; Tt 1, 1). Pierwsze wątpliwości w tej dziedzinie pojawiły się na początku XIX w., kiedy to rozpoczęto dyskusję dotyczącą autora 1 Tm. Niebawem (1812 rok) poszerzono ją na wszystkie Listy Pasterskie. Wśród podstawowych zastrzeżeń wysuwa się następujące kwestie: odmienność językowa (wiele słów i sformułowań zawartych w Listach Pasterskich nie znajduje swoich odpowiedników w autentycznych listach Pawła); odmienna sytuacja Kościoła (pewna stabilizacja organizacyjna: wyraźnie widoczni biskupi, prezbiterzy i diakoni); inna forma przekazu doktryny (Paweł przekazuje ją i wyjaśnia, a autor LP tylko przekazuje); inny rodzaj wewnętrznych zagrożeń wspólnot chrześcijańskich (fałszywi nauczyciele i heretycy, z którymi zмага się autor Listów Pasterskich znani są z pism II stulecia po Chrystusie); brak tych listów w niektórych najstarszych, wczesnochrześcijańskich świadectwach” (s. 3). Równie rzetelne jest przedstawienie treści poszczególnych listów. Za przykład niech posłużą tu słowa na temat Drugiego Listu do Tymoteusza: „List ten to także świadectwo relacji mistrz–uczeń. Mistrz powierza swojemu uczniowi zadanie troski o depozyt wiary – najcenniejszy skarb mistrza. Uczeń przejmując go, jest zobowiązany do troski o ten dar, co praktycznie wyraża się w pielęgnacji «zdrowej nauki». Powinien również sam przygotowywać ludzi zdolnych do właściwego dysponowania tym darem. Mistrz bardzo dobrze zna swojego ucznia, stąd przypomina mu o potrzebie wytrwałości w trudach głoszenia Ewangelii. [...] W 2 Tm powraca problem fałszywych nauczycieli, chcących zarazić efeską wspólnotę chrześcijan gangreną «niezdrowej nauki». List nie otrzymał jednak formy traktatu teologicznego, mającego intelektualnie zmiażdżyć oponentów. To bardziej zbiór rad i ostrzeżeń kogoś, kto wyraźnie dostrzegł zagrożenie” (s. 71). Opracowanie zawiera również interesujące informacje dotyczące wiedzy historycznej i literackiej, jak na przykład: „Powiedzenie «Kreteńcy są zawsze kłamcami, złymi bestiami, leniwymi brzuchami» (Tt 1, 12) [to tzw. «paradoks

kłamcy», gdyż powiedział to Kreteńczyk], przypisuje się zarówno żyjącemu w VI w. przed Chrystusem Epimenidesowi z Knossos na Krecie, który był uznawany za poetę oraz za proroka w sensie religijnym, jak i Kallimachowi z Cyreny, największemu poecie okresu aleksandryjskiego (IV–III w. przed Chrystusem). W starożytności Kreta cieszyła się złą opinią z powodu chciwości, nieszczerości, arogancji i brutalności jej mieszkańców (Tt 1, 11-12). Obżarstwo (Tt 1, 12; także Flp 3, 19) wiązano z umiłowaniem przyjemności, które przeciwstawiano umiłowaniu wiedzy” (s. 129).

Podsumowując, uważam, że bardzo dobrze się stało, że komentarz zaprezentowany przez ks. Janusza Wilka ukazał się drukiem. Stanowi bowiem cenny wkład w popularyzację wiedzy na temat pism biblijnych okresu II w. po Chr., jakimi są Listy Pastorskie. Tym bardziej, że został on oparty na bardzo rzetelnych badaniach literackich, egzegetycznych i teologicznych. Myślę, że książka ta jest bardzo pomocnym materiałem dla tych wszystkich, którzy zaczynają swoją przygodę z Pismem Świętym.